

נתונים על פשיעה חקלאית בישראל

כתיבה: רמי שוורץ | אישור: אורלי אלמגור לוטן | עריכה לשונית: מערכת דברי הכנסת

תאריך: כ"א בסיון תשפ"א, 1 ביוני 2021

סקירה

תוכן העניינים

1.....	תמצית.....	1
3.....	מבוא.....	.1
5.....	נתונים על פשיעה חקלאית מדווחת.....	.2
7.....	2.1 תיקים שנפתחו בגין עבירות של פשיעה חקלאית.....	
8.....	2.2 פשיעה חקלאית מדווחת לפי סוג העבירה.....	
9.....	2.3 פשיעה חקלאית מדווחת לפי קבוצת האוכלוסייה של הקורבן.....	
10.....	2.4 פשיעה חקלאית מדווחת לפי מחוז משטרתי.....	
11.....	2.5 פשיעה חקלאית מדווחת לפי קבוצת האוכלוסייה של החשודים.....	
12.....	.3 סטטוס הטיפול בתיקי פשיעה חקלאית.....	
14.....	.4 מבט על הטיפול בפשיעה חקלאית: שינויים ואתגרים.....	

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת חבר הכנסת אופיר סופר ומוצגים בו נתונים על פשיעה חקלאית בישראל בשנים 2016-2020. **פשיעה חקלאית מוגדרת על פי משטרת ישראל "גניבה או היזק לבעלי חיים המפיקים תוצרת כלכלית או לתוצרת כלכלית המופקת מהאדמה ובכלל זה לכלי עבודה או אמצעים להפקת תוצרת זו".** משנת 2017 האחריות המלאה לטיפול בפשיעה חקלאית היא של משמר הגבול.

בין השנים 2016 ו-2019 חלה ירידה מצטברת של כ-29% במספר התיקים שנפתחו במשטרת ישראל בגין עבירות של פשיעה חקלאית, מ-1,068 תיקים בשנת 2016 ל-756 תיקים בשנת 2019. בשנת 2020, עד למועד הפקת הנתונים בסוף אוקטובר, נפתחו 810 תיקים על פשיעה חקלאית. כלומר, מספר התיקים שנפתחו בחודשים ינואר-אוקטובר 2020 גבוה מזה שהיה בכל שנת 2019.

נתוני משטרת ישראל על התיקים שנפתחו:

- כ-70% מכלל עבירות הפשיעה החקלאית שעליהן דווח בשנים 2016-2019 היו סוגים שונים של גנבה; כ-22% מהתיקים נפתחו בגין היזקים.
- כ-82% מהתיקים נפתחו בעקבות אירועים ביישובים יהודיים, כ-14% נפתחו בגין פשיעה ביישובים ערביים ועל כ-4% מהתיקים אין מידע;
- 74% מהתיקים נפתחו בעקבות אירועים שהתרחשו ביישובים כפריים (על פי הגדרת משטרת ישראל: יישובים השייכים למועצה אזורית);
- רוב התיקים נפתחו בשני מחוזות משטרתיים: צפון (37%) ודרום (24%), ונתון זה תואם את העובדה שרוב החקלאות בישראל נמצאת באזורים אלה;
- **כ-60% מהתיקים שנפתחו בגין עבירות של פשיעה חקלאית אין חשוד ידוע.**
 - כ-67% מהחשודים בכלל התיקים שבהם יש חשוד ידוע (תיקים גלויים) הם ישראלים לא יהודים; כ-18% הם ישראלים יהודים וכ-14% הם פלסטינים. יתר החשודים (פחות מאחוז) הם בעלי אזרחות אחרת (כגון תיירים ועובדים זרים). עם זאת, בגלל מיעוט התיקים הגלויים ייתכן שנתונים אלה אינם משקפים בצורה מהימנה את הפילוח של העבריינים לקבוצות אוכלוסייה. זאת ועוד, לפי הערכה שפורסמה בכתב עת מחקרי של המשטרה, חלק משמעותי מהפשיעה החקלאית מקורו ברשות הפלסטינית, אך שהדבר אינו בא לידי ביטוי בנתוני המשטרה על החשודים.

סטטוס הטיפול בתיקי פשיעה חקלאית:

- כ-86% מהתיקים שנפתחו בשנים 2016-2019 נסגרו;
- עילת הסגירה הנפוצה ביותר (70% מהתיקים שנסגרו) היא עברייני לא נודע ועוד כ-18% מהתיקים נסגרו בעילה של חוסר ראיות;

- כ-9% מהתיקים שנפתחו הגיעו לכדי הרשעה בבית המשפט; כ-5% מהתיקים נמצאים עדיין בהליך משפטי ופחות מאחוז מהתיקים נמצאים עדיין בחקירה.

הנתונים שהוצגו לעיל נמסרו ממשרתת ישראל ולכן הם משקפים רק את תמונת הפשיעה החקלאית המדווחת.

ככל שקיימת בעיה של תת-דיווח נרחב על עבירות כאלו ייתכן הבדל משמעותי בין נתוני המשטרה לבין היקף התופעה בפועל. בעניין היקף תת-הדיווח נראה כי יש מחלוקת בין נציגי משמר הגבול, הטוענים כי אין אינדיקציה לתופעה של תת-דיווח, ובין גורמים אחרים. על פי נציגי משרד החקלאות ופיתוח הכפר ונציגי מרכז השלטון האזורי בישראל, חקלאים רבים אינם מגישים תלונות בגלל ייאוש ותחושה של אוזלת ידה של מערכת האכיפה. על פי סקר אשר הפיץ ארגון השומר החדש בדצמבר 2020, כ-35% מהחקלאים אינם מדווחים למשטרה על אירועי פשיעה חקלאית. הנימוקים הרווחים לאי-דיווח היו "היעדר אמון", "היעדר טיפול" "אוזלת היד של המשטרה" ו"בזבוז זמן". נוסף על כך, במקרים רבים אין לחקלאים מענה ביטוחי לנזק הנגרם בגלל פשיעה מסוג זה – דבר שעשוי להפחית את הנכונות שלהם להגיש תלונה במשטרה.

דוח מבקר המדינה לשנת 2016 הצביע על כמה ליקויים בהתמודדות המשטרה עם פשיעה חקלאית, ובהם בעיות הנוגעות לאיסוף נתונים על היקף התופעה, אי-איסוף מידע על היקף הנזק ועומס רב על בעלי תפקידים העוסקים בתחום. **בשנת 2017 נעשתה במשטרה שורה של שינויים מתודולוגיים וארגוניים במטרה לשפר ולייעל את הטיפול בפשיעה החקלאית.** נוסף על ריכוז האחריות לטיפול בנושא בידי משמר הגבול אפשר לציין עוד שינויים כגון ארגון מחדש של הימ"רים הכפריים, הקמת גופים טכנולוגיים חדשים, קידום של מערך קנסות נגד עבירות פשיעה חקלאית קלות, פיתוח מתודולוגיה חדשה לקיום חקירה והטמעת מודל מחשובי חדש שיטייב את הפקת הנתונים על פשיעה חקלאית. חלק מהגורמים שאיתם שוחחנו במהלך העבודה על מסמך זה ציינו כי **שינויים אלה ואחרים אכן הביאו לשיפור מסוים בתקופה האחרונה. עם זאת נראה כי יש עדיין גורמים המקשים את הטיפול בפשיעה החקלאית.** חלקם נובעים ממאפייני הזירה הכפרית, ובפרט העובדה שהעבירות מתרחשות בשטחים פתוחים נרחבים; גורמים אחרים קשורים לדרכי הטיפול הקיימות, לרבות עומס המשימות המוטלות על היחידות המופקדות על הטיפול בתופעה. נוסף על כך, יש גם הסכמה בין משטרת ישראל, משרד החקלאות ומרכז השלטון האזורי שהענישה הקיימת כיום אינה מרתיעה דייה.

1. מבוא

מסמך זה נכתב לבקשת חבר הכנסת אופיר סופר ומוצגים בו נתונים על פשיעה חקלאית בישראל בשנים 2016-2020. ביוני 2016 פרסם מרכז המחקר והמידע של הכנסת סקירה מקיפה על אודות פשיעה חקלאית בישראל וטיפול של משטרת ישראל בתופעה, ובה הובאו מידע ונתונים על הפשיעה המדווחת.¹ במסמך הנוכחי מוצגים נתוני הפשיעה מן השנים שחלפו מאז.

בשנת 2019 התפוקה החקלאית בישראל הגיעה לשווי של קרוב ל-31 מיליארד ש"ח.² באותה שנה הועסקו בענף החקלאות כ-80 אלף איש, מהם כ-38 אלף אזרחים ישראלים, כ-17 אלף פלסטינים וכ-25 אלף עובדים בעלי אזרחות אחרת.³

בשנת 2019 פורסמה ב"העיקר במחקר" – אסופת מאמרים שמפרסמת מחלקת תכנון ואסטרטגיה של משטרת ישראל – סקירה בנושא אסטרטגיות שיטור במרחב הכפרי והתמודדות המשטרה עם הפשיעה החקלאית, שכתב פקד יהודה קייסי.⁴ לפי אותה סקירה, פשיעה חקלאית מהווה אומנם רק שיעור קטן מאד מהפשיעה המדווחת בישראל, כ-0.22%, אולם **הנזק הכלכלי המשוער שלה, ישיר ועקיף, הוא כ-1.2 מיליארד ש"ח בשנה.**⁵ מלבד הנזק הכלכלי, המחבר מצוין כי פשיעה חקלאית מהווה גם פגיעה ברמה הערכית מאחר שבעיני רבים חקלאות היא חלק אינטגרלי של המפעל הציוני, וכמו כן היא פוגעת ביכולת הלאומית לייצר מקורות מזון בלי תלות במדינות זרות.

פשיעה חקלאית מוגדרת על פי משטרת ישראל "גניבה או היזק לבעלי חיים המפיקים תוצרת כלכלית או לתוצרת כלכלית המופקת מהאדמה ובכלל זה לכלי עבודה או אמצעים להפקת תוצרת זו".⁶ עד 2017 האחריות לטיפול בפשיעה חקלאית התחלקה בין גורמים במשטרה הכחולה ובמג"ב, על בסיס חלוקה בין המרחב העירוני והמרחב הכפרי.⁷ מ-2017 ואילך האחריות המלאה לטיפול בפשיעה חקלאית ומניעתה היא של משמר הגבול (מג"ב).⁸

משנת 2017 האחריות המלאה לטיפול בפשיעה חקלאית ומניעתה מוטלת על משמר הגבול.

¹ נורית יכימוביץ כהן, [פשיעה חקלאית בישראל: נתונים ופעולות למיגור](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 15 ביוני 2016.

² הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [שנתון סטטיסטי לישראל 2020: חקלאות](#), לוח 21.15: תפוקה חקלאית, לפי ענף ומוצר, 10 בספטמבר 2020.

³ שם, לוח 21.7: תעסוקה בענף החקלאות, 3 בספטמבר 2020.

⁴ פקד יהודה קייסי, "אסטרטגיות שיטור במרחב הכפרי והתמודדות המשטרה עם הפשיעה החקלאית", בתוך: [העיקר במחקר: אסופת מאמרים בנושאי משטרה: 2019](#), אגף התכנון והארגון במשטרת ישראל, 6 בפברואר 2020, עמ' 103-132.

⁵ שם, עמ' 122. הערכת הנזק הכלכלי מתבססת על הערכות של משרד החקלאות ופיתוח הכפר.

⁶ נציבת משנה מיכל ידיד, אגף חקירות ומודיעין, משמר הגבול, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 1 בנובמבר 2020.

⁷ נורית יכימוביץ כהן, [פשיעה חקלאית בישראל: נתונים ופעולות למיגור](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 15 ביוני 2016, עמ' 9.

⁸ נציבת משנה מיכל ידיד, אגף חקירות ומודיעין, משמר הגבול, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 1 בנובמבר 2020.

בסקירה של קייסי פורטו סוגי הפשיעה החקלאית, כפי שהם מאופיינים במודל המחשובי של משטרת ישראל; הם מובאים להלן בטבלה 1 (ההגדרות מובאות כלשונן במקור).⁹

טבלה 1: סוגי הפשיעה החקלאית על פי משטרת ישראל

הגדרה	תיאור העבירה	מקום	רכוש
גנבת בעלי חיים	התפרצות לבתי עסק, התפרצות לבתי דירה, גנבות אחרות, גנבות חקלאיות	שטח פתוח (יער, משתלה, מטע, שדה) מחסן-מקלט, מקום מגורי בע"ח, מושב, קיבוץ, חווה	עופות או דגים
גנבת מקנה	התפרצות לבתי עסק, התפרצות לבתי דירה, גנבות אחרות, גנבות חקלאיות	כל מקום	פרות, עגלים, כבשים, טלאים, עיזים, גדיים
גנבת טרקטור או רכב חקלאי	כל עבירה בהינתן קישור מתאים של הרכוש לתיק	כל מקום	טרקטור או רכב, סוג הרכב צריך להיות טרקטור חקלאי. ברכב חקלאי אחר או עגלה/נגררת חקלאית אין צורך בסוג רכב
גנבת תוצרת חקלאית	התפרצות לבתי עסק, התפרצות לבתי דירה, גנבות אחרות, גנבות חקלאיות	שטח פתוח (יער, משתלה, מטע, שדה) מחסן-מקלט, מקום מגורי בע"ח, מושב, קיבוץ, חווה	פירות וירקות, כוורת, חלות דבש, ביצים, פירות טרופיים
גנבת ציוד חקלאי	התפרצות לבתי עסק, התפרצות לבתי דירה, גנבות אחרות, גנבות חקלאיות	שטח פתוח	צינורות השקיה, שעוני מים, ציוד השקיה אחר, טפטפות, ממטרות, כלים חקלאיים, ציוד, חקלאי אחר, מוצרי/חומרי חקלאות אחרים, גדר - מטע/מרעה, זרעים, חומרי הדברה, חומרי דישון
גנבה חקלאית אחרת	גנבות חקלאיות	שטח פתוח	אין צורך ברכוש מתאים
החזקת רכוש חקלאי גנוב	החזקת רכוש גנוב	כל מקום	אחד מסוגי הרכוש החקלאיים, למעט רכב
היזקים	נזק לרכוש במזיד, או אחת מ-3 עבירות של פלישת בהמה לשטח חקלאי	שטח פתוח	אחד מסוגי הרכוש החקלאיים, למעט רכב
הצתה חקלאית	עבירת הצתה ¹⁰	שטח פתוח	אין צורך ברכוש מתאים

⁹ פקד יהודה קייסי, "אסטרטגיות שיטור במרחב הכפרי והתמודדות המשטרה עם הפשיעה החקלאית", בתוך: [העיקר במחקר: אסופת מאמרים בנושאי משטרה: 2019](#), אגף התכנון והארגון במשטרת ישראל, 6 בפברואר 2020, עמ' 120. ההגדרות בטבלה משמשות את מערכת המחשוב של משטרת ישראל בהזנת תיקים.

¹⁰ כפי שנרחיב ונציין בהמשך, בקטגוריה זו לא נכללים אירועי טרור מובהקים כמו שילוח בלוני תבערה.

המשך הסקירה יתחלק לשלושה חלקים: **בפרק 2 נציג נתונים על מספר התיקים שנפתחו במשטרה בגין עבירות פשיעה חקלאית.** אלה הם נתונים על מאפיינים כגון סוג העבירה, מקום האירוע, זהות החשודים (אם ישנם) ועוד. **בפרק 3 נציג נתונים על סטטוס הטיפול בתיקי פשיעה חקלאית על ידי רשויות האכיפה.** **בפרק 4 יוצגו בקצרה האתגרים בטיפול בפשיעה החקלאית ושינויים שנעשו על ידי מערכת החוק בשנים האחרונות.**

2. נתונים על פשיעה חקלאית מדווחת

בפרק זה יוצגו נתונים על הפשיעה החקלאית בישראל בשנים 2016-2020 שנמסרו למרכז המחקר והמידע של הכנסת ממשטרת ישראל.¹¹ בשנת 2017 הוטמע מודל מחשובי חדש למדידת עבירות של פשיעה חקלאית (על פי ההגדרות שבטבלה 1 למעלה), אך גם תיקים שנפתחו לפני כן הוכנסו למודל זה כך שאפשר להשוות בינם לבין תיקים שנפתחו משנת 2017 ואילך.

סוגיית תת-הדיווח על פשיעה חקלאית

כל נתוני הפשיעה החקלאית המוצגים במסמך הם נתונים על הפשיעה החקלאית המדווחת למשטרה בלבד, ועבירות שלא דווחו למשטרה אינן מקבלות ביטוי בנתונים. ככל שקיימת בעיה של תת-דיווח נרחב על עבירות כאלו, ייתכן הבדל משמעותי בין נתוני המשטרה לבין היקף התופעה בפועל.

נראה כי יש מחלוקת בעניין היקף תת-הדיווח על התופעה בין משמר הגבול לבין גורמים אחרים שיש להם נגיעה בנושא. במכתב התשובה של משמר הגבול על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת נכתב שהעלייה במספר התיקים והתלונות בנושא בשנת 2020 ביחס לשנים הקודמות (שתוצג להלן) מעידה כי אין בעיה של תת-דיווח.¹² טענה זו נשענת על הנחה שעלייה נומינלית במספר התיקים המדווחים פירושה גם עלייה בשיעור המקרים המדווחים מסך המקרים (או לכל הפחות ששיעור זה נשאר ללא שינוי). אך ייתכן שהעלייה במספר התיקים היא תוצאה של עלייה במספר אירועי הפשיעה ואילו שיעור המקרים המדווחים נשאר נמוך יחסית. אם אלו הם פני הדברים, אזי אי-אפשר להסיק שאין בעיה של תת-דיווח.

בניגוד לעמדת מג"ב שהובאה לעיל, גורמים אחרים דווקא טוענים שקיימת בעיה קשה של תת-דיווח:

נראה כי יש מחלוקת בין משמר הגבול לבין גורמים אחרים לגבי היקף תת-הדיווח על אירועים של פשיעה חקלאית: לפי נציגי משמר הגבול, אין להם אינדיקציות לתופעה של תת-דיווח נרחב; לפי משרד החקלאות, אמנם בשנה האחרונה חל שיפור במצב, אולם חקלאים רבים שנפגעו עדיין אינם מגישים תלונה, בשל ייאוש מהטיפול המערכתי בנושא. לדעה זו שותפים גם גורמים נוספים.

¹¹ הנתונים הופקו על ידי אסף שחור, מדור מחקר וסטטיסטיקה, משטרת ישראל, ונמסרו על ידי נציבת משנה מיכל ידיד, אגף חקירות ומודיעין, משמר הגבול, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 1 בנובמבר 2020.

¹² נציבת משנה מיכל ידיד, אגף חקירות ומודיעין, משמר הגבול, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 1 בנובמבר 2020.

ממשרד החקלאות נמסר שחקלאים רבים אינם מגישים תלונות בגלל ייאוש ממה שנתפס אצלם כאוזלת ידן של המשטרה ומערכת המשפט בטיפול בפשיעה החקלאית.¹³ נציגי המשרד אומנם הצביעו על כך שפעילות מג"ב שיפרה במעט את המצב, בייחוד בשנה האחרונה, וכיום יש נוכחות גבוהה יותר של המשטרה, בפרט במחוז צפון; עם זאת, למרות השיפור היחסי, לדעתם הטיפול הקיים עדיין אינו מספק והמצב ממשיך להיות חמור.

בדומה לכך, נציגי מרכז השלטון האזורי בישראל תיארו "אווירה של רוויה מתלונות" מצד החקלאים, המביאה לכך שרבים אינם מוצאים טעם להתלונן למשטרה, במיוחד על עבירות שנחשבות קלות ערך מבחינת מערכת המשפט, כמו גנבות פרי ספורדיות.¹⁴

בדצמבר 2020 הפיץ ארגון השומר החדש, העוסק במניעה פשיעה חקלאית, שאלון בנושא פשיעה חקלאית בקרב כ-400 חקלאים.¹⁵ בין היתר נשאלו החקלאים בעניין הדיווח למשטרה על אודות אירועי פשיעה כאלו. לפי התשובות לסקר, כ-35% מהחקלאים אינם מדווחים למשטרה על אירועי פשיעה חקלאית.¹⁶ הנימוקים הרווחים לאי-הדיווח היו "היעדר אמון", "היעדר טיפול", "אוזלת היד של המשטרה" ו"בזבוז זמן". יתר על כן, 81% מרגישים כי הם "לבד בחזית המאבק נגד פשיעה חקלאית".¹⁷ הסיבה העיקרית לדיווח הייתה "בשביל הביטוח".¹⁸

למרות האמור לעיל בעניין דיווח לצורך קבלת החזר מחברות הביטוח, נראה כי סוגיית הביטוח, ובפרט היעדר כיסוי ביטוחי מספק, עשויה דווקא להיות אחת הסיבות לתת-דיווח על פשיעה חקלאית.¹⁹ חקלאים יכולים לרכוש או להפעיל פוליסות ביטוח על רכוש ותוצרת חקלאיים, אך לרוב הדבר אינו כדאי להם מבחינה כלכלית:²⁰ אירועי פשיעה חקלאית נפוצים מאד במציאות הנוכחית, ושלא כמו תאונות ונזקי טבע, הם אינם אקראיים או בלי צפויים ולכן הסיכון לתביעה גבוה במיוחד.²¹ בשל כך, ככלל, חברות הביטוח מספקות בתחום זה רק פוליסות בעלות פרמיה

במקרים רבים לא משתלם לחקלאים לרכוש או להפעיל ביטוח על רכוש ותוצרת חקלאיים. היעדר מענה ביטוחי עשוי להוריד את הנכונות להגיש תלונות במשטרה.

¹³ ד"ר נחום איצקוביץ, המנהל הכללי, משרד החקלאות ופיתוח הכפר, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 בפברואר 2021.

¹⁴ אלון ביטון, ראש תחום חירום וביטחון, מרכז השלטון האזורי בישראל, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 7 בפברואר 2021.

¹⁵ השומר החדש, [דו"ח הפשיעה החקלאית של השומר החדש: 2020](#), לא צוין תאריך, כניסה: 25 במרץ 2021. שם, עמ' 19.

¹⁷ שם, עמ' 22.

¹⁸ שם, עמ' 19.

¹⁹ נושא זה עלה גם בדיון של וועדת בכלכלה, ראו: הכנסת ה-23, ועדת הכלכלה, פרוטוקול 89, [המאבק בפשיעה החקלאית](#), 19 באוקטובר 2020.

²⁰ מועמר חג' יחיא, מנהל תחום ביטוח חקלאי, משרד החקלאות ופיתוח הכפר, שיחת טלפון, 2 במרץ 2021.

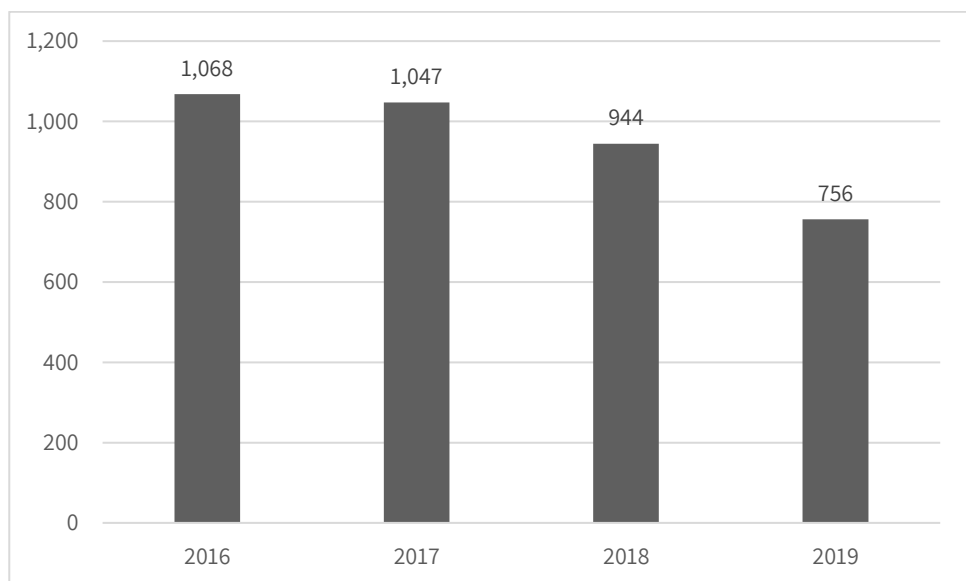
²¹ שמואל תורג'מן, מנכ"ל חברת קנט – קרן לביטוח נזקי טבע בחקלאות בע"מ, שיחת טלפון, 8 במרץ 2021. תורג'מן ציין עוד שחברתו עשתה לאחרונה פיילוט בשיתוף המדינה שבו הוצעה פוליסה מיוחדת לביטוח יבולים בבית אריזה כנגד נזקי הצתה בזדון, עם פרמיה מסובסדת. לדבריו, למרות התמיכה הממשלתית, אף חקלאי לא רכש ביטוח זה. על פי תורג'מן הדבר יכול להעיד על כך שגם אם מוצע ביטוח, חקלאים ירכשו אותו רק אם יש להם תחושת יציבות וביטחון הנובעת מאכיפה, ענישה וכדומה, ואלו חסרות מאוד כיום.

גבוהה יחסית שמעניקות כיסוי ביטוחי נמוך יחסית, ועל פי רוב חקלאים נמנעים מלרכוש אותן. גם אם חקלאי רכש ביטוח, לעיתים קרובות לא משתלם להפעיל אותו, במיוחד אם מדובר על פשיעה בהיקף מצומצם. לדברי אלון ביטון, ראש תחום חירום וביטחון במרכז השלטון האזורי, **היעדר מענה ביטוחי מחריף את בעיית תת-הדיווח בכך שהוא מפחית את נכונותם של חקלאים להשקיע מזמנם בפנייה למשטרה.**²² אמירה זו מתקשרת לקביעה של השומר החדש שהסיבה העיקרית שבגינה חקלאים מדווחים למשטרה היא "בשביל הביטוח".²³ בהיעדר מענה ביטוחי מספק, סביר להניח כי יהיו חקלאים שייפגעו מפשיעה חקלאית שלא יראו טעם בהגשת תלונה במשטרה.

2.1 תיקים שנפתחו בגין עבירות של פשיעה חקלאית

לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת מסרה משטרת ישראל נתונים על **מספר התיקים שנפתחו בגין עבירות של פשיעה חקלאית בשנים 2016-2020**. הנתונים על השנים 2019-2016 מוצגים בתרשים 1 ואילו נתוני שנת 2020 (ינואר-אוקטובר) מופיעים בנפרד בהמשך. חשוב להעיר כי תיקים שנסגרים עקב חוסר אשמה הופכים במערכת המחשוב המשטרית לתיקים שאינם פליליים, ומוחרגים מהסטטיסטיקה.

תרשים 1: מספר התיקים שנפתחו בגין פשיעה חקלאית, 2016-2019

בשנים 2016-2019 מספר התיקים שנפתחו בגין פשיעה חקלאית ירד ב-29% במצטבר. לעומת זאת, עד אוקטובר 2020, מספר התיקים עלה ביחס לשנה הקודמת.

מהתרשים עולה כי בשנים 2016-2019 חלה ירידה מצטברת של כ-29% במספר התיקים שנפתחו בגין עבירות של פשיעה חקלאית, מ-1,068 תיקים בשנת 2016 ל-756 תיקים בשנת

²² אלון ביטון, ראש תחום חירום וביטחון, מרכז השלטון האזורי בישראל, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 7 בפברואר 2021.

²³ השומר החדש, "דו"ח הפשיעה החקלאית של השומר החדש: 2020", לא צוין תאריך, כניסה: 25 במרץ 2021, עמ' 19.

2019. לשם השוואה, באותן שנים הייתה ירידה של כ-8% במספר התיקים מכל סוג אשר נפתחו במשטרת ישראל ובמקביל חלה ירידה של כ-15% במספר התיקים שנפתחו בגין עבירות רכוש.²⁴ בשנת 2020, עד למועד הפקת הנתונים בסוף אוקטובר נפתחו 810 תיקים על פשיעה חקלאית. כלומר, אף שלא מדובר על שנה מלאה, הייתה עלייה לעומת שנת 2019, אם כי עדיין אי-אפשר לקבוע מה שיעורה.

2.2 פשיעה חקלאית מדווחת לפי סוג העבירה

להלן יוצגו בטבלה 2 נתוני המשטרה על פילוח תיקי פשיעה חקלאית לפי סוג העבירה, כפי שהם מאופיינים במערכת המחשוב של המשטרה. יודגש שיש תיקים אשר בהם יותר מעבירה אחת ולכן סכום העבירות לפי סוג גבוה ממספר התיקים אשר הוצג בתרשים הקודם. הגדרות מפורטות של כל סוג עבירה הובאו לעיל בטבלה 1 שבחלק 1.2.

טבלה 2: דירוג תיקים בגין פשיעה חקלאית לפי סוג העבירה, 2016-2019

סוג העבירה	2016	2017	2018	2019	כל השנים
היזקים	228	328	285	210	1,051
גניבה חקלאית אחרת	300	237	185	135	857
גניבת תוצרת חקלאית	187	250	232	167	836
גניבת מקנה	253	233	127	157	770
גניבת ציוד חקלאי	126	149	155	81	511
גניבת טרקטור או רכב חקלאי	94	58	49	47	248
החזקת רכוש חקלאי גנוב	34	27	29	15	105
גניבת בעלי חיים	21	10	8	7	46
אחר	29	51	119	111	310

כ-70% מכלל עבירות הפשיעה החקלאית שדווחו למשטרה היו סוגים שונים של גנבה. כ-22% מהתיקים נפתחו בגין היזקים.

בשנים 2016-2019 סוג העבירה הנפוץ ביותר היה היזקים - כ-22%. על פי הגדרת המשטרה, בעבירה זו נכללים נזק לרכוש במזיד ועבירות שונות של פלישת בהמה לשטח חקלאי. אחריה בדירוג נמצאים סוגים שונים של גנבה, לרבות גנבת תוצרת חקלאית (כ-18%), גנבת מקנה (כ-16%) וגנבת ציוד חקלאי (כ-11%). כל סוגי הגנבה ביחד הם קרוב ל-70% מכלל הפשיעה החקלאית המדווחת. נזכיר כי על פי מרכז השלטון האזורי, חקלאים רבים נמנעים מלדווח על עבירות שלדעתם נתפסות כפעוטות בעיני הרשויות, כגון גנבות פרי ספורדיות. אם טענה זו נכונה אזי שיעור הגנבות עשוי להיות גדול אף יותר.

עוד עולה מהטבלה שאין שינויים משמעותיים בתמהיל העבירות בין שנה לשנה. תמהיל העבירות דומה גם בתיקים שנפתחו בשנת 2020, לפחות עד למועד הפקת הנתונים בסוף אוקטובר.

²⁴ משטרת ישראל, [השנתון הסטטיסטי: 2019](#), לוח 1.5, פורסם: אפריל 2020, עמ' 21.

2.3 פשיעה חקלאית מדווחת לפי קבוצת האוכלוסייה של הקורבן

להלן יוצגו נתוני משטרת ישראל על תיקי הפשיעה החקלאית לפי קבוצת האוכלוסייה שאליה משתייך הקורבן על פי שני פרמטרים: מגזר וסוג יישוב. בטבלה 3 מוצגים נתונים על זהות של הקורבן לפי השתייכות היישוב שבו התרחש האירוע לאחד המגזרים: יהודי או ערבי.

טבלה 3: התפלגות תיקי פשיעה חקלאית לפי השתייכות מגזרית של היישוב, 2019-

2016²⁵

השתייכות מגזרית	2016	2017	2018	2019	כל השנים
יהודי	903	881	789	582	3,155
ערבי	146	150	114	115	525
לא ידוע	20	18	41	59	138
סך הכול	1,069	1,049	944	756	3,818

כ-82% מהתיקים על פשיעה חקלאית נפתחו בעקבות אירועים ביישובים יהודיים.

כ-82% מהתיקים נפתחו בעקבות אירועים ביישובים יהודיים, כ-14% מהתיקים נפתחו בשל פשיעה ביישובים ערביים ועל כ-4% מהתיקים אין מידע על ההשתייכות המגזרית של היישוב שבו התרחש האירוע. היות שכאמור כל הנתונים במסמך הם על פשיעה מדווחת בלבד, הבדלים בין המגזרים עשויים להיות מושפעים גם מהיחס של בני קבוצות אוכלוסייה שונות למשטרת ישראל והנכונות שלהם לדווח לה.

באשר ליחס בין סוגי היישובים, אין הבדלים משמעותיים בין שנה לשנה. גם בשנת 2020, עד למועד הפקת הנתונים בסוף אוקטובר, היחס נותר דומה.

בטבלה 4 מוצגים נתונים על תיקי פשיעה חקלאית לפי סוג היישוב שבו התרחש האירוע: כפרי או עירוני. בתשובת המשטרה על פנייתנו לא צוין איך מוגדר יישוב כפרי לעניין זה, אך בסקירה של קייסי שהוזכרה לעיל הוסבר שלפי הגדרת המשטרה יישוב כפרי הוא כל יישוב הנמצא בשטח הטריטוריאלי של מועצה אזורית, ואילו עיריות ומועצות מקומיות מוגדרות כיישובים עירוניים.²⁶ לעומת זאת, לפי הגדרת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, יישוב כפרי הוא כל יישוב שבו פחות מ-2,000 תושבים, ויישוב עירוני הוא יישוב שבו 2,000 תושבים או יותר.²⁷ בהקשר זה חשוב להעיר שמעטים יחסית הם היישובים הערביים הנמצאים במועצה אזורית, כלומר המתאימים להגדרה של יישוב כפרי בנתוני המשטרה.

רוב תיקי הפשיעה החקלאית נפתחו במחוזות המשטרתיים צפון ודרום. פיזור גיאוגרפי זה שונה מדפוסי העבריינות הכלליים והוא תואם את העובדה שרוב החקלאות בישראל היא באזורי הצפון והדרום.

²⁵ בשלוש הטבלאות שנושאן הוא מקום האירוע (טבלאות 3-5) מספר התיקים שנפתחו גדול בשלושה מהמספרים המופיעים בשאר הטבלאות במסמך זה. הבדל זה נמצא בנתונים כפי שנמסרו ממשטרת ישראל.

²⁶ פקד יהודה קייסי, "אסטרטגיות שיטור במרחב הכפרי והתמודדות המשטרה עם הפשיעה החקלאית", בתוך: [העיקר במחקר: אסופת מאמרים בנושאי משטרה: 2019](#), אגף התכנון והארגון במשטרת ישראל, 6 בפברואר 2020, עמ' 129.

²⁷ ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מילון מונחים, [יישוב עירוני](#) ו-[יישוב כפרי](#), כניסה: 17 במרץ 2021.

טבלה 4: התפלגות תיקי פשיעה חקלאית לפי סוג היישוב, 2016-2019

סוג היישוב	2016	2017	2018	2019	כל השנים
כפרי	806	800	690	539	2,835
עירוני	243	231	213	158	845
לא ידוע	20	18	41	59	138
סך הכול	1,069	1,049	944	756	3,818

בשנים 2016-2019 כ-74% מתיקי הפשיעה החקלאית נפתחו בעקבות אירועים שהתרחשו ביישובים כפריים. נתון זה תואם את העובדה שעיקר הפעילות החקלאית מתרכזת במרחב הכפרי. 22% מהתיקים נפתחו בגין פשיעה ביישובים עירוניים (לפי הגדרת המשטרה, כאמור) ועל כ-4% מהתיקים אין מידע באשר לסוג היישוב.

2.4 פשיעה חקלאית מדווחת לפי מחוז משטירתי

לפי נתוני משטרת ישראל, יותר מחצי מהתיקים שנפתחו בשנים 2016-2019 בגין פשיעה חקלאית נפתחו בשל עבירות שהתרחשו בשני מחוזות: כ-37% מהתיקים נפתחו במחוז צפון (שבו המרחבים כנרת, גליל ועמקים) וכ-24% - במחוז דרום (שבו מרחבי לכיש, נגב ואילת). התפלגות תיקי הפשיעה החקלאית לפי מחוז משטירתי מוצגת בטבלה 5.

טבלה 5: הטיפול בתיקי פשיעה חקלאית לפי מחוז משטירתי, 2016-2019

מחוז	2016	2017	2018	2019	כל השנים
צפון	396	376	338	302	1,412
דרום	278	249	211	191	929
חוף	168	192	160	106	626
מרכז	119	118	125	82	444
יהודה ושומרון (שי)	75	69	74	51	269
ירושלים	8	7	7	3	25
תל אביב	8	7	3	4	22
בלי שיוך למחוז	15	29	23	16	83
לא ידוע	2	2	3	1	8
סך הכול	1,069	1,049	944	756	3,818

פיזור גיאוגרפי זה שונה מדפוסי העבריינות הכלליים, כלומר מהתפלגות כלל התיקים שנפתחו לפי מחוז (בשנת 2019, למשל, הכי הרבה תיקי משטרה נפתחו במחוז תל אביב, ואחריו - במחוז מרכז²⁸) והוא תואם את העובדה שרוב החקלאות בישראל היא באזורי הצפון והדרום. אחרי מחוזות אלה, כ-16% מתיקי הפשיעה החקלאית נפתחו במחוז החוף (שבו המרחבים אשר ומנשה); כ-12% - נפתחו במחוז מרכז (שבו מרחבי שפלה, שרון ונתב"ג); כ-7% - במחוז שי ועוד אחוזים בודדים בשאר המחוזות. עוד עולה שמבחינת דירוג המחוזות אין שינויים של ממש משנה לשנה. בשנת 2020, עד למועד הפקת הנתונים בסוף אוקטובר, חלוקת התיקים בין המחוזות היא דומה.

²⁸ משטרת ישראל, השנתון הסטטיסטי: 2019, פורסם: אפריל 2020, עמ' 20.

בכ-60% מהתיקים על פשיעה חקלאית אין חשוד ידוע. לשם השוואה, בכ-72% מכלל התיקים שנפתחו בגין עבירות רכוש אין חשוד ידוע.

2.5 פשיעה חקלאית מדווחת לפי קבוצת האוכלוסייה של החשודים

בטבלה 6 מוצגים נתונים על קבוצות האוכלוסייה שאליהן משתייכים החשודים בתיקי פשיעה חקלאית: ישראלי יהודי, ישראלי לא יהודי,²⁹ פלסטיני ובעל אזרחות אחרת. המידע שנמסר ממשטרת ישראל מתייחס רק לכ-40% מסך התיקים שנפתחו בתקופה ואפשר להסיק מזה שבכ-60% מהתיקים אין חשוד ידוע. נתון זה, שהוא חשוב בפני עצמו, מביא למספרים נמוכים יחסית בנתונים על קבוצת האוכלוסייה של החשוד. על כן, להלן יוצגו רק הנתונים המצטברים מן השנים 2016-2019 ולא נתוני כל שנה בנפרד, כפי שנהגנו בטבלאות ובתרשימים הקודמים.

השיעור הגבוה של תיקים בלי חשוד ידוע אינו ייחודי לפשיעה חקלאית. על פי פרסומים אחרים של משטרת ישראל, באותן שנים שיעור התיקים הלא גלויים (כלומר תיקים בלי חשוד או נילון ידוע) בכלל התיקים שנפתחו במשטרת ישראל היה כ-54%. כמו כן, בכ-72% מהתיקים בעבירות רכוש לא היה חשוד או נילון.³⁰ במילים אחרות, בעבירות של פשיעה חקלאית יש שיעור גבוה יותר של תיקים בלי חשוד ידוע לעומת כלל העבירות, אך שיעור נמוך יותר לעומת עבירות רכוש. יצוין שמספר החשודים בטבלה גבוה ממספר התיקים בכל הקבוצות, כלומר יש תיקים שבהם יותר מחשוד אחד.

טבלה 6: תיקי פשיעה חקלאית בפילוח לפי קבוצת האוכלוסייה של החשוד, 2016-2019

מספר החשודים	מגזר החשוד	מספר התיקים שנפתחו
1,977	ישראלי לא יהודי	1,020
443	ישראלי יהודי	281
501	פלסטיני	210
13	אזרחות אחרת	9

כ-67% מהחשודים בתיקים שבהם יש חשוד ידוע הם ישראלים לא יהודים, כ-18% הם ישראלים יהודים וכ-14% הם פלסטינים. בגלל מיעוט התיקים שבהם יש חשוד ידוע ייתכן שנתונים אלה אינם משקפים בצורה מהימנה את הפילוח של מבצעי הפשיעה לפי קבוצות אוכלוסייה.

לפי נתוני המשטרה, רוב החשודים בתיקים שנפתחו בגין עבירות של פשיעה חקלאית (כ-67%) הם ישראלים לא יהודים; כ-18% מהחשודים הם ישראלים יהודים וכ-14% הם פלסטינים. בעלי אזרחות זרה (עובדים זרים, תיירים וכדומה) הם פחות מאחוז אחד של החשודים בפשיעה חקלאית. לשם השוואה, בכל התיקים הגלויים (כלומר התיקים שבהם יש חשוד ידוע) שנפתחו באותה תקופה בגין כל סוגי העבירות, כ-61% מהחשודים היו יהודים וכ-39% היו לא יהודים.³¹ גם בנתוני עבירות רכוש נרשמו שיעורים דומים: 63% מהחשודים היו יהודים ו-37% היו לא יהודים.³² במילים אחרות, שיעור החשודים הלא יהודים בתיקים גלויים של פשיעה חקלאית גבוה

²⁹ משטרת ישראל אינה מפרסמת נתונים על פי הקטגוריות יהודים וערבים, אלא על פי הקטגוריות יהודים ולא יהודים.

³⁰ משטרת ישראל, השנתון הסטטיסטי: 2019, פורסם: אפריל 2020, עמ' 20, 24.

³¹ שם, עמ' 25.

³² שם, עמ' 36.

ביחס לשיעור החשודים בעבירות אחרות. בתיקים שנפתחו בשנת 2020, עד למועד הפקת הנתונים בסוף אוקטובר, החלוקה בין קבוצות האוכלוסייה היא דומה.

כאמור, **נתונים אלה הם על פשיעה מדווחת בלבד, ומתוך זה אך ורק על תיקים שבהם יש חשוד ידוע**; לכן, הם אינם נוגעים לכל אירועי הפשיעה החקלאית שקרו או שדווחו, ומשום כך ייתכן שהם אינם משקפים נאמנה את קבוצות האוכלוסייה שאליהן משתייכים מבצעי הפשיעה החקלאית. על פי הסקירה של קייסי, כנופיות מאורגנות שמקורן בשטחי הרשות הפלסטינית אחראיות למרבית הפשיעה החקלאית,³³ ולעומת זאת, כפי שצוין לעיל, לפי נתוני המשטרה על תיקים גלויים של פשיעה חקלאית, רק 14% מהחשודים הם מקבוצה זו.

פשיעה חקלאית על רקע לאומני

על פי נתוני המשטרה, מתחילת 2016 ועד מועד הפקת הנתונים באוקטובר 2020 נפתחו **מעט מאוד תיקי פשיעה חקלאית על רקע לאומני**, שבעה בלבד. יש לסייג את הדברים בכך **שעבירה מוגדרת כלאומנית רק במקרים שיש ראיות ברורות** המורות שהמניע היה לאומני. לפי נציגי מרכז השלטון האזורי, **בפועל מדובר על תופעה נרחבת יותר**.³⁴

בהקשר זה יצוין כי **בנתוני המשטרה לא נכללים מעשי טרור מובהקים אשר הביאו גם לנזק חקלאי**. לדוגמה, בסקירה של קייסי הוזכר כי בשנת 2019 עפיוני תבערה ובלוני תבערה גרמו פגיעה בשטח של כ-30,000 דונם, כ-9,000 מהם שטח המשמש לגידולים חקלאיים,³⁵ אך אירועים מסוג זה אינם מיוצגים בנתוני הפשיעה החקלאית שמסרה המשטרה.

3. סטטוס טיפול בתיקי פשיעה חקלאית

להלן נציג פילוח של תיקי פשיעה חקלאית אשר נפתחו בכל אחת מהשנים שבין 2016 ל-2019 על פי סטטוס הטיפול בתיק, לפי הפירוט הבא: התיק נסגר (לרבות תיקים בתהליך סגירה); התיק עבר לטיפול פרקליטות המדינה או יחידת התביעות המשטרית להמשך הליך משפטי; ניתנה בתיק הרשעה בבית המשפט; התיק עודנו בחקירה (לרבות המתנה לחקירה) או בשלב ביניים בין סטטוסים.

טרם הצגת הנתונים חשוב לציין מגבלות מסוימות של המידע כפי שהתקבל ממשטרת ישראל. ראשית, כפי שהסברנו בתחילת חלק 2, תיקים הנסגרים עקב חוסר אשמה נהפכים במערכת

³³ פקד יהודה קייסי, "אסטרטגיות שיטור במרחב הכפרי והתמודדות המשטרה עם הפשיעה החקלאית", בתוך: [העיקר במחקר: אסופת מאמרים בנושאי משטרה: 2019](#), אגף התכנון והארגון במשטרת ישראל, 6 בפברואר 2020, עמ' 121.

³⁴ אלון ביטון, ראש תחום חירום וביטחון, מרכז השלטון האזורי בישראל, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 7 בפברואר 2021.

³⁵ פקד יהודה קייסי, "אסטרטגיות שיטור במרחב הכפרי והתמודדות המשטרה עם הפשיעה החקלאית", בתוך: [העיקר במחקר: אסופת מאמרים בנושאי משטרה: 2019](#), אגף התכנון והארגון במשטרת ישראל, 6 בפברואר 2020, עמ' 128.

המחשוב המשטרתי לתיקים שאינם פליליים ולכן אינם מקבלים ביטוי בנתונים על הטיפול בתיקים. שנית, אין למשטרת ישראל נתונים על מספר התיקים של פשיעה חקלאית שבהם ניתן זיכוי בבית המשפט, אך להערכת המשטרה מדובר על בין שניים לשלושה אחוזים מכל ההחלטות השיפוטיות.³⁶ שלישית, אין למשטרה נתונים על הענישה הנגזרת על מורשעים. מרכז המחקר והמידע פנה בעניין זה גם להנהלת בתי המשפט, אך מהנהלת בתי המשפט נמסר שפשיעה חקלאית אינה קטגוריה מאופיינת במערכת המחשוב שלהם ולכן גם להם אין דרך להפיק נתונים על ענישתם של המורשעים בעבירות אלו.³⁷

טבלה 7: תיקים שנפתחו בגין פשיעה חקלאית, 2016-2019

סטטוס הטיפול בתיק	2016	2017	2018	2019	כל השנים
נסגר	959	901	813	610	3,283
הרשעה	91	118	89	34	332
בהליך משפטי	17	28	39	90	174
חקירה	1	0	3	22	26
סך הכול	1,068	1,047	944	756	3,815

כ-86% מהתיקים על פשיעה חקלאית שנפתחו בשנים 2016-2019 נסגרו. כ-9% הגיעו לכדי הרשעה.

מהטבלה עולה שהרוב המוחלט של התיקים שנפתחו בשנים 2016-2019, כ-86%, נסגרו. כ-9% מהתיקים שנפתחו בשנים אלה הגיעו לכדי הרשעה בבית המשפט. כ-5% מהתיקים נמצאים עדיין בהליך משפטי ופחות מאחוז אחד נמצאים עדיין בחקירה. רוב התיקים שעדיין נמצאים בטיפול פעיל, כלומר בחקירה או בהליך משפטי, הם תיקים שנפתחו רק בשנת 2019. אם בשל כך נתעלם מנתוני שנת 2019 נראה, כי אין הבדלים בדירוגם היחסי של הסטטוסים לאורך השנים.

כאמור, בשנים 2016-2019 נסגרו 3,283 תיקי פשיעה חקלאית (ללא תיקים שנסגרו מחמת חוסר אשמה). בטבלה 8 מוצגת התפלגות עילות הסגירה של אותם תיקים שנסגרו בכל שנה.

³⁶ אסף שחור, מדור מחקר וסטטיסטיקה, משטרת ישראל, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, הודעה, 17 בינואר 2021.
³⁷ יעקב משמוש, מנהל תחום בכיר כלכלה וסטטיסטיקה, הנהלת בתי המשפט, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 12 בינואר 2021.

טבלה 8: תיקים שנסגרו לפי עילת הסגירה, 2016-2019

עילת הסגירה	2019	2018	2017	2016	עילת הסגירה
הנפוצה ביותר היא עבריין לא נודע - כ-70% מתיקי הפשיעה החקלאית שנסגרו. כמו כן, כ-18% נסגרו בגין חוסר ראיות.	427	545	657	662	עבריין לא נודע
	110	143	148	175	חוסר ראיות
	33	49	54	107	נסיבות העניין אינן מתאימות
	32	49	28	1	סגירה בהסדר מותנה
	4	26	10	7	העברה לרשות אחרת
	4	1	4	7	אחר
	610	813	901	959	סך הכול

עילת הסגירה הנפוצה ביותר היא עבריין לא נודע, והיא הסיבה לסגירתם של כ-70% מהתיקים שנסגרו בשנים 2016-2019. כ-18% מהתיקים נסגרו בגין חוסר ראיות; כ-7% נסגרו בגלל נסיבות שאינן מתאימות לפתיחת חקירה או להעמדה לדין; כ-3% נסגרו בהסדר מותנה;³⁸ וכאחוז אחד מהתיקים הועברו לרשות אחרת. עוד עולה מן הטבלה שלא היו שינויים של ממש בדירוג של עילות הסגירה משנה לשנה.

השיעור הגבוה של תיקים שנסגרו בגלל עבריין לא נודע הולם את הנתונים שהובאו לעיל באשר לשיעור התיקים על פשיעה חקלאית שאין בהם חשוד או נילון ידוע. כאמור, שיעור זה דווקא נמוך משיעור התיקים בלי חשוד בקרב כלל התיקים שנפתחו בשל עבירות רכוש.

4. מבט על הטיפול בפשיעה חקלאית: שינויים ואתגרים

בדוח מבקר המדינה לשנת 2016 נכלל פרק בנושא התמודדות משטרת ישראל עם הפשיעה החקלאית, ובו צוינו ליקויים רבים בתחום,³⁹ ובין היתר אלה:⁴⁰

- פער בין נתוני אגף התכנון והארגון במשטרה, המבוססים על מערכת המחשוב של המשטרה, לבין נתוני משמר הגבול, אשר מוזנים באופן ידני, ולפי מבקר המדינה הם מדויקים יותר.
- רישום עבירות פשיעה חקלאית על ידי המשטרה בלי לציין מידע על ההיקף הכספי של הנזק. בשל כך אין למשטרה אפשרות לאמוד את הנזק הכלכלי הנגרם מפשיעה חקלאית.

³⁸ הסדר מותנה הוא הסכם משפטי שבמסגרתו החשוד מודה בביצוע עבירה פלילית ומתחייב לקיים את התנאים שפורטו בהסדר ומנגד רשות התביעה מתחייבת שלא להגיש כתב אישום כנגד החשוד. ראו: משטרת ישראל, [השנתון הסטטיסטי: 2019](#), פורסם: אפריל 2020, עמ' 52.

³⁹ ראו: מבקר המדינה, דוח ביקורת שנתי 67 לשנת 2016, [התמודדות משטרת ישראל עם הפשיעה החקלאית](#), 16 במאי 2017, עמ' 1360-1297. הקשר בין פרסום הדוח ובין השינויים בדרכי הטיפול של משטרת ישראל צוין על ידי פקד יהודה קייסי במאמרו "אסטרטגיות שיטור במרחב הכפרי והתמודדות המשטרה עם הפשיעה החקלאית", בתוך: [העיקר במחקר: אסופת מאמרים בנושאי משטרה: 2019](#), אגף התכנון והארגון במשטרת ישראל, 6 בפברואר 2020, עמ' 127-128.

⁴⁰ מבקר המדינה, דוח ביקורת שנתי 67 שנת 2016 [התמודדות משטרת ישראל עם הפשיעה החקלאית](#), 16 במאי 2017, עמ' 1298-1299.

לאחר פרסום דוח המבקר המשטרה עשתה שורה של שינויים במטרה לשפר את הטיפול בפשיעה חקלאית, ובהם העברת מלוא האחריות לטיפול בנושא לידי משמר הגבול.

• חקלאים רבים נמנעים מלדווח למשטרה על אירועי פשיעה, דבר המקשה הן את הטיפול בפשיעה והן את המדידה של היבטים שונים של התופעה ואת בחינת האפקטיביות של מדיניות האכיפה.

• עומס רב על בעלי תפקידים העוסקים בפשיעה חקלאית אשר נובע מריבוי משימות, כוח אדם חסר וחוסר באמצעים טכנולוגיים מתקדמים.

בתקופה שלאחר פרסום דוח המבקר נעשו כמה שינויים מתודולוגיים וארגוניים במטרה לשפר ולייעל את הטיפול בפשיעה החקלאית. בשינויים אלה ניכר ניסיון לטפל בחלק מן הליקויים שעלו בדוח המבקר. למשל, בתחילת שנת 2017 התקבלה החלטת ממשלה 2415: תוכנית לחיזוק הביטחון האישי במרחב הכפרי⁴¹. החלטה זו דרשה מהמשרד לביטחון הפנים להקים "מערכים טכנולוגיים ומרכיבי ביטחון שונים" למשטרת ישראל ולמועצות האזוריות כדי לסייע בהתמודדותן עם פשיעה חקלאית.⁴² באותה שנה עשתה משטרת ישראל שורה של שינויים באופן הטיפול בפשיעה חקלאית. מלבד ריכוז כל האחריות לטיפול בפשיעה החקלאית בידי משמר הגבול, שהוזכר לעיל, ננקטו גם צעדים נוספים ובהם אלה:

- ארגון מחדש של הימ"רים (יחידות מרכזיות) הכפריים;⁴³
- קידום של מערך קנסות נגד עבירות פשיעה חקלאית "קלות" לשם אכיפה מהירה והגברת ההרתעה;⁴⁴
- הקמת "מרכז בינה" במטה מג"ב, שנועד לחזק את יחידות השטח באמצעות כלים טכנולוגיים מתקדמים;⁴⁵
- פיתוח מתודולוגיה חדשה לקיום חקירה, הכוללת בדיקה מעמיקה של היבטי הנזק העקיף;⁴⁶

⁴¹ החלטה 2415 של הממשלה ה-34, [תוכנית לחיזוק הביטחון האישי במרחב הכפרי](#), 16 בפברואר 2017. להרחבה על הקשר בין החלטת הממשלה לבין השינויים בדרכי הטיפול של משטרת ישראל, ראו: פקד יהודה קייסי, "אסטרטגיות שיטור במרחב הכפרי והתמודדות המשטרה עם הפשיעה החקלאית", בתוך: [העיקר במחקר: אסופת מאמרים בנושאי משטרה: 2019](#), אגף התכנון והארגון במשטרת ישראל, 6 בפברואר 2020, עמ' 103.

⁴² [תוכנית לחיזוק הביטחון האישי במרחב הכפרי](#), הרשות למאבק באלימות, בסמים ובאלכוהול, המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, כניסה: 19 בינואר 2021.

⁴³ נציבת משנה מיכל ידיד, אגף חקירות ומודיעין, משמר הגבול, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 1 בנובמבר 2020.

⁴⁴ פקד יהודה קייסי, "אסטרטגיות שיטור במרחב הכפרי והתמודדות המשטרה עם הפשיעה החקלאית", בתוך: [העיקר במחקר: אסופת מאמרים בנושאי משטרה: 2019](#), אגף התכנון והארגון במשטרת ישראל, 6 בפברואר 2020, עמ' 127.

⁴⁵ שם.

⁴⁶ שם, עמ' 128.

מאפייני המרחב הכפרי, ובפרט שטחים פתוחים גדולים, מקשה על משטרת ישראל לטפל בפשיעה החקלאית ביעילות.

- הטמעת מודל מחשובי חדש במשטרת ישראל, שיטיב את הפקת הנתונים על פשיעה חקלאית במערכות המחשוב של המשטרה⁴⁷ (ההגדרות של סוגי הפשיעה החקלאית שהוצגו במבוא מבוססות על מודל זה).

נוסף על אלו, נציגי מג"ב הצביעו של שני גופים חדשים אשר תפקידם לסייע באכיפת החוק בכלל, ובתוך כך, לטענתם, גופים אלה עשויים לסייע גם במאבק נגד פשיעה חקלאית:⁴⁸

- הקמת "החטיבה הטקטית", יחידה מבצעית בעלת אמצעים מיוחדים המסייעת ליחידות שטח בטיפול בפשיעה חמורה;

- הוספת חוליה כלכלית למחלקת אגף חקירות ומודיעין במטה מג"ב, אשר תפקידה לתת הכוונה מקצועית בתחום הכלכלי ליחידות השטח.

למערכת האכיפה יכולת מוגבלת מול מבצעי פשיעה שמקורם ברשות הפלסטינית; כמו כן, באופן כללי יותר נטען כי הענישה הקיימת כיום אינה מתריעה דייה.

גם לאחר שינויים אלה, ארגוני חקלאים ממשיכים להציג תמונה של פשיעה משתוללת ולבטא תחושות של חוסר אונים מול התופעה וחוסר אמון במשטרה ובמערכת המשפט.⁴⁹ **הן המשטרה והן הגורמים האחרים העוסקים בתחום הפשיעה החקלאית מציינים שורת אתגרים בהתמודדות עם התופעה.**

האתגר הראשון נובע מעצם המציאות הכפרית, שהיא זירת ההתרחשות העיקרית של הפשיעה החקלאית. מטבע הדברים רוב אירועי הפשיעה החקלאית מתחוללים בשטחים פתוחים, דבר המקשה הן על תפיסת עבריינים בזמן אמת והן על איסוף ראיות פורנזיות לאחר מעשה.⁵⁰

לימ"רים הכפריים יש משימות רבות במרחב הכפרי, מלבד ההתמודדות עם פשיעה חקלאית. על פי נציגי משרד החקלאות ופיתוח הכפר, נוכחות חזקה של גורמי האכיפה בשטח היא מרכיב קריטי בהתמודדות עם פשיעה חקלאית. השילוב של שטחים פתוחים גדולים ועומס פעילות רב על הימ"רים מקשה עליהם לתת מענה מספק.

⁴⁷ פקד יהודה קייסי, "אסטרטגיות שיטור במרחב הכפרי והתמודדות המשטרה עם הפשיעה החקלאית", בתוך: [העיקר במחקר: אסופת מאמרים בנושאי משטרה: 2019](#), אגף התכנון והארגון במשטרת ישראל, 6 בפברואר 2020, עמ' 119.

⁴⁸ נציבת משנה מיכל ידיד, אגף חקירות ומודיעין, משמר הגבול, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 1 בנובמבר 2020. להרחבה ראו גם: פקד יהודה קייסי, "אסטרטגיות שיטור במרחב הכפרי והתמודדות המשטרה עם הפשיעה החקלאית", בתוך: [העיקר במחקר: אסופת מאמרים בנושאי משטרה: 2019](#), אגף התכנון והארגון במשטרת ישראל, 6 בפברואר 2020, עמ' 125-126.

⁴⁹ לדוגמה ראו: השומר החדש, [דו"ח הפשיעה החקלאית של השומר החדש: 2020](#), לא צוין תאריך, כניסה: 25 במרץ 2021; אלון ביטון, ראש תחום חירום וביטחון, מרכז השלטון האזורי בישראל, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 7 בפברואר 2021; ד"ר נחום איצקוביץ, המנהל הכללי, משרד החקלאות ופיתוח הכפר, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 בפברואר 2021. ראו גם את דבריהם של נציגי ענף החקלאות בדיון על פשיעה חקלאית בוועדת הכלכלה של הכנסת: הכנסת ה-23, וועדת הכלכלה, פרוטוקול 89, [המאבק בפשיעה החקלאית](#), 19 באוקטובר 2020.

⁵⁰ סקירה זו של המציאות הכפרית מבוססת בעיקר על מאמר מאת פקד יהודה קייסי, "אסטרטגיות שיטור במרחב הכפרי והתמודדות המשטרה עם הפשיעה החקלאית", בתוך: [העיקר במחקר: אסופת מאמרים בנושאי משטרה: 2019](#), אגף התכנון והארגון במשטרת ישראל, 6 בפברואר 2020, עמ' 130.

אכיפה אפקטיבית בזירה הכפרית מחייבת שיתוף פעולה בין המשטרה לבין הגורמים האזרחיים הפועלים בשטח. לדברי נציגי מרכז השלטון האזורי, שיתוף פעולה זה דווקא נפגע בתקופה האחרונה. הם ציינו במיוחד את פירוק המפקדות הכפריות והאיסור שהוטל על "סיירי הביטחון" של המועצות להאזין לרשת הקשר המשטרית.⁵¹

נוסף על אתגרים הקשורים למאפייני המרחב הכפרי, יש גם **אתגרים הקשורים למערכת האכיפה בצורה כללית יותר**. לדוגמה, היכולת המוגבלת של משטרת ישראל לטפל במבצעי פשיעה שמקורם בתחום הרשות הפלסטינית. נוסף על כך, יש גם הסכמה בין משטרת ישראל,⁵² משרד החקלאות⁵³ ומרכז השלטון האזורי⁵⁴ שהענישה הקיימת כיום אינה מרתיעה דייה. זאת ועוד, לטענת גורמים במשרד החקלאות, מחסור במקורות תקציביים ייעודיים הוא חסם מרכזי המונע מהרשויות לטפל בפשיעה חקלאית ביעילות.⁵⁵

קושי אחרון הוא התופעה של תת-דיווח על עבירות של פשיעה חקלאית. כפי שהוזכר בתחילת פרק 2, גם נציגי משרד החקלאות וגם נציגי מרכז השלטון האזורי טוענים כי במקרים רבים **חקלאים אינם רואים טעם בהגשת תלונה במשטרה בגלל חוסר אמון ביכולת של מערכת האכיפה** להתמודד עם פשיעה מסוג זה. ברור שבמציאות שבה תלונות רבות על פשיעה חקלאית אינן מגיעות כלל למשטרה יהיה קשה לה מאד לטפל בבעיה.

⁵¹ אלון ביטון, ראש תחום חירום וביטחון, מרכז השלטון האזורי בישראל, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 7 בפברואר 2021.

⁵² פקד יהודה קייסי, "אסטרטגיות שיטור במרחב הכפרי והתמודדות המשטרה עם הפשיעה החקלאית", בתוך: [העיקר במחקר: אסופת מאמרים בנושאי משטרה: 2019](#), אגף התכנון והארגון במשטרת ישראל, 6 בפברואר, עמ' 123.

⁵³ ד"ר נחום איצקוביץ, המנהל הכללי, משרד החקלאות ופיתוח הכפר, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 בפברואר 2021.

⁵⁴ אלון ביטון, ראש תחום חירום וביטחון, מרכז השלטון האזורי בישראל, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 7 בפברואר 2021.

⁵⁵ ד"ר נחום איצקוביץ, המנהל הכללי, משרד החקלאות ופיתוח הכפר, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 בפברואר 2021.